

СВІТОВИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ РИНКУ ПОСЛУГ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

*Пойта І.О., ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку
НАН України», м. Київ, Україна*

Сфера послуг займає все більш стійкі позиції у світовому господарстві. Для багатьох країн характерні тенденції збільшення обсягів виробництва послуг, зростання доходів від сервісної діяльності, зростання зайнятості в цій сфері, загострення конкуренції, збільшення експорту та імпорту послуг.

Сфера послуг охоплює значне число видів діяльності, об'єднаних у групи за допомогою різних класифікацій, що використовуються як на міжнародному, так і національному рівні. Так, в рамках класифікації СОТ (Світової організації - World Trade Organization) виділяються більш 150 видів послуг, згрупованих у дванадцять секторів: ділові послуги; послуги зв'язку; будівельні та пов'язані з ними інженерні послуги; дистриб'юторські послуги; освітні послуги; послуги, пов'язані із захистом навколишнього середовища; фінансові послуги; послуги в галузі охорони здоров'я та соціального забезпечення; туристичні та пов'язані з ними послуги; послуги з організації дозвілля, культурних та спортивних заходів; транспортні послуги; інші послуги, що не увійшли до перераховані.

Крім класифікації СОТ у світовій практиці використовуються класифікація Організації економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Cooperation and Development), Міжнародна стандартна галузева класифікація всіх видів економічної діяльності (International Standard Industrial Classification of All Economic Activities) та інші.

Міжнародним валютним фондом розроблений посібник зі складання платіжного балансу, в якому представлений склад послуг, що входять у рахунок поточних операцій. Цим посібником користуються практично всі країни світу.

Наприклад в Росії діяльність ринку послуг поряд з промисловістю та сільським господарством відображена в Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД). Також в там послуги класифікуються за допомогою

Таким чином, зі сферою послуг у сучасному економічному просторі пов'язані практично всі види діяльності, причому послуги надають не тільки традиційно сервісні, але і промислові підприємства, що здійснюють гарантійне і постгарантійне обслуговування виробленого продукту, транспортні послуги, інформаційну підтримку тощо. У зв'язку з цим слід відзначити особливу необхідність більш глибокого розуміння ринку послуг, яка розглядається вже не як єдина галузь, але як масштабний сектор економіки, що володіє розгалуженою і складною структурою з рухомими межами.

Тенденція збільшення частки доходів від сфери послуг у ВВП окреслилася в розвинених державах у 1960-1970-х рр.. В даний час, за оцінками Світового банку, внесок ринку послуг становить близько 70 % світового ВВП.

До країн - лідерів, частка доходів від сфери послуг яких у 2012 р. перевищила 3/4 ВВП, належать, зокрема, Люксембург (85%), Франція (77%), США (76%), Бельгія (75%), Великобританія (75%), Росія (55%). У цілому можна стверджувати, що понад 50 % ВВП практично всіх держав Західної Європи та Північної Америки, а також деяких країн Південно-Східної Азії, таких як Гонконг (90%), Сінгапур (65%), припадає на частку сервісної індустрії. У цих державах високий рівень розвитку сфери послуг, як правило, забезпечується за рахунок найрізноманітніших видів діяльності сфери послуг - фінансово-кредитних, освітніх, побутових, туристичних, медичних, телекомунікаційних та інших послуг.

В останні десятиліття відзначаються не тільки зрушення в галузевій структурі світового господарства, а й суттєве збільшення частки, населення зайнятого у виробництві послуг. У багатьох країнах світу цей показник перевищує відповідне значення для промислового виробництва. Так, найбільша частка зайнятих на ринку послуг в 2011 р. припадала на Люксембург (80% зайнятого населення), США (79%), Нідерланди (77%), Великобританію (76%), Швецію (76%), Австралію (75%), Канаду (75%), Францію (74%), Бельгію (73%), Данію (73%) і деякі інші країни.

У багатьох з тих держав, які не відносяться до групи високорозвинених, сектор послуг також відіграє дуже значиму роль. Примітно, що у сфері послуг таких країн нерідко домінуючими виступають окремі сервісні галузі. Це стосується в першу чергу держав, що володіють унікальними природними ресурсами, та / або країн, на території яких знаходяться пам'ятники всесвітньої культурної спадщини.

Основну роль у їх економіці відіграють туристична сфера, фінансово-кредитна система, транспорт і деякі інші галузі індустрії послуг. Так, частка сфери послуг у ВВП в 2012 р. склала в Йорданії 67 %, на Ямаїці і в Парагваї - 61%, в Тунісі - 60%.

У сучасній економіці послуги виступають повноправними об'єктами світової торгівлі.

Через невідчутності послуг цей вид зовнішньоекономічних відносин іноді називають «невидимим» експортом та імпортом [1]. При цьому експорт та імпорт послуг може носити як самостійний характер, так і супроводжувати торгівлі продуктами промислового виробництва на світовому ринку (наприклад, страхові, юридичні, банківські і тому подібні послуги). За даними СОТ, у 2012 р. обсяг експорту комерційних послуг у світі склав \$ 2766 млрд., а імпорту - \$ 2627 млрд., у той час як в 1980 р. відповідно \$ 365 і \$ 402 млрд. Світовим лідером в галузі торгівлі послугами є США, частка яких у світовому експорті та імпорті комерційних послуг у 2012 р. дорівнювала 14,4% і 11,7%.

Сучасний стан і розвиток економіки в Україні характеризується активним розвитком ринку послуг, відбувається гегемонізація соціальної сфери як основи формування ринку послуг, що проявляється перш за все зростанням ролі соціальної сфери у формуванні ВВП, у структурі зайнятості. В абсолютних показниках ВВП України демонструє поступове зростання після провалу 1990-х роках [6, с. 459]. Вже в 2005 році ВВП України майже досяг рівня 1990 року. За показниками ВВП на душу населення українці залишаються в середньому втричі біднішими, ніж пересічний мешканець планети.

В Україні обсяг реалізованих послуг має тенденцію до зростання, зокрема, за 2002-2012 рр. збільшився в 7 раз (рис 1).

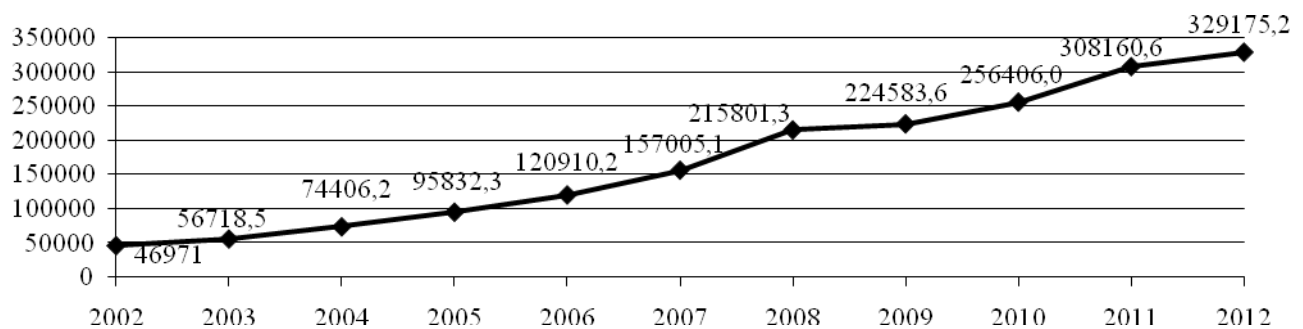

Рис. 1. Динаміка обсягу реалізованих послуг, млн. грн.

Отже, можна зробити висновок, що внаслідок економічної кризи в Україні розвиток ринків послуг уповільнюється. Також розвиток сфери послуг в Україні потребує залучення додаткових інвестицій, в т.ч. іноземних. Залучення іноземного капіталу забезпечить не тільки надходження необхідних фінансових ресурсів, але й передових, технічно ефективних методів реалізації послуг, що сприятиме підвищенню їх якості, доступності, культури обслуговування та в кінцевому рахунку - підвищить конкурентоспроможність вітчизняних виробників послуг та значно зміцнить позиції України в міжнародному обміні послугами.

Пойта І.О. Світовий досвід розвитку ринку послуг та можливості його застосування в Україні / І.О. Пойта // Економіка в умовах сталого розвитку: контекст підприємств, регіонів, країн: матеріали міжнародної наукової конференції [20 листопада 2013 р., м. Дніпропетровськ] / ред. Кол.: В.Я. Швець [та ін.] – Д.: НГУ, 2013. – С. 29-31.